

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra

Pārskats par veiksmīgām darba drošības un veselības aizsardzības salīdzinošās vērtēšanas iniciatīvām

Kopsavilkums



Kopsavilkums

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūrā (*EU-OSHA*) salīdzinošā vērtēšana definēta kā "plānots process, kuru īstenojot, organizācija salīdzina savu veselības aizsardzības un darba drošības praksi un sniegumu ar citām organizācijām, lai uzzinātu, kā mazināt negadījumu un slimības gadījumu skaitu, uzlabot atbilstību tiesību aktiem veselības aizsardzības un darba drošības jomā un/vai samazināt atbilstības nodrošināšanas izmaksas". Izmantojot šo definīciju, šā projekta galvenais mērķis bija pārskatīt nozaru, dalībvalstu un Eiropas līmenī izveidotās darba drošības un veselības aizsardzības (DDVA) salīdzinošās vērtēšanas sistēmas. Pētījuma mērķis bija arī izvērtēt ieguvumus, ko šādas sistēmas var dot, un to ierobežojumus, kā arī noteikt galvenos faktoros un lielākos šķēršļus, kas traucē tām gūt panākumus.

Tika izmantotas vairākas metodes, tostarp dokumentu pārbaude, aptaujas pa e-pastu un tiešsaistē, lai uzzinātu, kādas ir DDVA salīdzinošās vērtēšanas sistēmas Eiropā, un lai apkopotu informāciju par to darbības jomu, darbību un efektivitāti. Lai šo informāciju papildinātu, tika izmantota uz gadījumu izpēti orientēta pieeja, lai gūtu padziļinātu izpratni par izvēlētajām sistēmām, tostarp par to veiksmes faktoriem un šķēršļiem, kas apgrūtina to attīstību. Šīs pieejas ietvaros tika veiktas padziļinātas intervijas ar sistēmu koordinatoriem un dalībniekiem, lai viņi varētu dalīties ar savām zināšanām un praktisko pieredzi. Bez tam tika veikta arī vairāku gadījumu izpēte saistībā ar salīdzinošās vērtēšanas sistēmām, galveno uzmanību pievēršot jautājumiem, kas nav saistīti ar DDVA, lai izzinātu, kādas atziņas būtu lietderīgi pārņemt.

Pārskata rezultāti atklāj gan pieejamo sistēmu daudzveidību, gan sniedz informāciju par aplūkotajām nozarēm, tēmām un dalību dažādās sistēmās. Visās padziļināti izvērtētajās 24 DDVA sistēmās informācijas apmaiņas prasības ievērojami atšķiras, iekļaujot gan kvantitatīvus datus (t. i., par DDVA rezultātiem), gan kvalitatīvus datus par labu praksi (procesu). Daudzas sistēmas ietver abu veidu elementus.

Dalīborganizācijas daudz iegūst no salīdzinošās vērtēšanas sistēmām. Sava snieguma novērtēšana kopējā tirgus kontekstā ir nozīmīgs faktors, kas motivē organizācijas pievienoties salīdzinošās vērtēšanas sistēmai. Vēl viens spēcīgs faktors, kas ietekmē motivāciju, ir vēlme panākt negadījumu un incidentu skaita samazināšanos. Piemēram, Somijas forums ar mērķi pilnībā novērst negadījumus darbavietās (*Finnish Zero Accident Forum*), kas ir brīvprātīgas dalības Somijas darbavietu tīkls, konstatēja, ka laikposmā no 2008. gada līdz 2012. gadam tīkla biedru organizācijās negadījumu skaits samazinājās par 46 %, savukārt negadījumu skaits valstī kopumā šajā laikposmā būtiski nemainījās. Apvienotās Karalistes DDVA pārvaldes Papīra un kartona rūpniecības konsultatīvās komitejas (*PABIAC*) veiktā salīdzinošā vērtēšana sakrita ar negadījumu skaita samazināšanos papīra rūpniecībā, proti, salīdzinājumā ar 20. gadsimta 90. gadiem, kad negadījumu skaits pat pārsniedza negadījumu skaitu celtniecībā, rādītāji ir uzlabojušies un tikai nedaudz pārsniedz vidējos rādītājus rūpniecības nozarēs kopumā. "Veiksmes vīzija" ir pievilcīgs jēdziens, un daudzi dalībnieki pievienojas, jo vēlas darba vidi bez negadījumiem.

Aptaujas atbildes rādīja, ka veiksmi ietekmē daudzi un dažādi faktori, taču nav viena konkrēta faktora, kuru visi respondenti atzītu par izšķirošu, lai viņu sistēma būtu veiksmīga. Atklājās, ka svarīgs faktors ir prasības attiecībā uz datiem, īpaši saistībā ar piedalīšanos un dalību, jo tās salīdzinošās vērtēšanas sistēmas, kuras pieprasa apkopot datus par sniegumu, organizācijas biedriem ir mazāk pievilcīgas nekā tās sistēmas, kuras paredz labas DDVA prakses apmaiņu. Iespējams, ka, pievēršoties lietām, kuras biedri varētu augstu vērtēt, varētu palielināties dalībnieku skaits un būtu lielāki panākumi, taču tam nevajadzētu kavēt tādu datu apkopošanu, ko sistēmas organizatori uzskata par noderīgiem, it īpaši, ja tie ir svarīgi attīstības novērtēšanai. Ziņošana par negadījumiem var būt delikāts jautājums, un, iespējams, dažiem biedriem tiks ieteikts neizpaust šādu informāciju, tāpēc risinājums varētu būt anonīma ziņošana. Piemēram, programmas "*Virtual Risk Manager*" autoparku drošības salīdzinošās vērtēšanas sistēmas (*Fleet Safety Benchmarking scheme*) ietvaros tika konstatēts, ka, pateicoties anonimitātei, iesniegtie dati ir daudz ticamāki, bet diskusijas — produktīvākas.

Lielākā daļa šo sistēmu rada iespējas veidot tīklus un diskusijas. Piemēram, Nīderlandes tīkls ar mērķi pilnībā novērst negadījumus darbavietās (*Zero Accidents Network*) secināja, ka daudz efektīvākas ir darba grupas klātienē un forumi, nevis pasīvas ekspertu diskusijas un lekcijas. Darba grupas un forumi

labāk pārliecināja klātesošos par to, cik svarīgas ir citu uzņēmumu politikas un procesi un ka viņi var tos piemērot savās organizācijās.

Vairāki pētījumā intervētie stāstīja, ka dalība tīklā ir svarīga, jo ļauj izveidot uz uzticību un savstarpēju sadarbību balstītas attiecības, kas nodrošina salīdzinošo vērtēšanas sistēmu veiksmīgu darbību. Sadarbības tīklu veidošanas iespējas, ko nodrošina Universitāšu darba drošības un veselības aizsardzības asociācija (*Universities Safety and Health Association*) — forums, kurā var dalīties ar paraugpraksi augstākās izglītības nozarē, — ir viens no atzinīgāk vērtētajiem asociācijas darbības aspektiem. Tika secināts, ka lielākajā daļā Apvienotās Karalistes universitāšu iekšējo datu apkopošanas procesi notiek labā līmenī, tāpēc tās uzskata, ka labākais to apkopto kvantitatīvo datu lietojuma veids ir šo datu salīdzināšana ar citu iestāžu datiem.

Biedru skatījumā ļoti lietderīgas ir sistēmas, kuras piedāvā gūt praktisku pieredzi, piemēram, veicot demonstrējumus uz vietas, un arī sistēmas, kurās ir iespējas diskutēt klātienē. *EU-OSHA* Salīdzinošās vērtēšanas vadības grupa konstatēja, ka pasākumu rīkošana "drošā" vidē, kurā nevalda savstarpēja konkurence, ļauj cilvēkiem apspriest strīdīgus un delikātus jautājumus, kā arī atbalsta uz sadarbību orientētu domāšanas veidu, kas nepieciešams salīdzinošās vērtēšanas veicināšanai.

Rodas arī citi svarīgi apsvērumi, piemēram, dalības struktūrvienība (piemēram, kad dalība atkarībā no atrašanās vietas, nevis uzņēmuma, var izrādīties daudz noderīgāka atsevišķiem lieliem uzņēmumiem) un dalības kritēriji. Var būt efektīvas gan sistēmas, kas saistītas ar plašām nozarēm (piem., Somijas forums ar mērķi pilnībā novērst negadījumus darbavietās), gan tās, kas attiecas uz nelielām nozarēm (piem., Apvienotās Karalistes DDVA pārvaldes *PABIAC* sistēma). Padarot dalību pieejamu ne tikai tirgus līderiem DDVA snieguma ziņā, bet arī tiem uzņēmumiem, kuri tiecas uzlabot savu veikumu šajā jomā, Somijas forums ar mērķi pilnībā novērst negadījumus darbavietās paplašina savstarpējas mācīšanās un atbalsta iespējas.

Ir svarīgi arī tas, kā tiek formulēti mērķi, jo tiem ir jābūt ne tikai tālejošiem, bet arī reālistiskiem. Piemēram, programmas "*Virtual Risk Manager*" autoparku drošības salīdzinošās vērtēšanas sistēmā pārāk strikta stratēģijas noteikšana pirms attīstības tika atzīta par neproduktīvu. Tāpat programmā "*Virtual Risk Manager*" tiek uzskatīts, ka diskusijas, kas radušās salīdzinošā vērtējuma forumā un saistībā ar to, ir tikpat svarīgas kā paši dati.

Dalības laikā iegūtajai informācijai būtu jābūt patiešām noderīgai dalībniekiem; ja sistēma nav pietiekami vērtīga, tās dalībnieku skaits varētu samazināties, jo nebūs atdeves no ieguldītajiem resursiem. Kopumā salīdzinošās vērtēšanas sistēmas dalībnieki labprātāk koncentrējas uz procesiem, nevis rezultātiem, un tās biedri augstu vērtē praktiskus paraugprakses piemērus. Lielākā daļa respondentu piekrita apgalvojumam, ka spēja izmantot informācijas apstrādes rezultātus, lai veicinātu pārmaiņas, lielā mērā nosaka šādas sistēmas panākumus. Sistēmas, kuru ietvaros tiek izstrādāti dokumenti, kas nosaka DDVA politiku un procesus, ir uzskatāmas par lietderīgām, jo šie dokumenti ļauj ietaupīt laiku tad, ja dokumentācija jāizstrādā no nulles. Ļoti lietderīga ir dalīšanās ar elektronisko dokumentāciju. Arī vairāku informācijas izplatīšanas stratēģiju izmantošana, piemēram, stratēģijas, ko izmanto vācu uzņēmums "*BGM*" savā kopējā ar likumu noteiktajā nelaiemes gadījumu apdrošināšanas sistēmā, tiek uzskatīta par nozīmīgu veiksmes faktoru.

Daudzi respondenti atzina, ka piedalīties ir vienkārši. Iepriekš minētajā "*BGM*" sistēmā aptaujas anketas ir pēc iespējas vienkāršotas, lai mazinātu birokrātiskus šķēršļus. Arī jaunākā aptauja Apvienotās Karalistes DDVA pārvaldes *PABIAC* sistēmas ietvaros, kura bija īsa un vienkārša, guva lielu atsaucību.

Vēlams rūpīgi apsvērt frāžu "laba prakse" un "paraugprakse" lietojumu. Darbojoties salīdzinošās vērtēšanas jomā, uzņēmums "*ArcelorMittal Group*", kas atrodas Luksemburgā, konstatēja, ka bieži vien vārda "paraugprakse" vietā priekšroka dodama frāzei "laba prakse", jo tā tika uztverta kā vadlīniju sniegšana, nevis kā norāžu uzspiešana. Vadītāji tad uzskata, ka viņiem ir lielāka atbildība par izrietošajiem DDVA procesiem.

Respondentu vidū bija mazāk vienprātības par to, kuras no vides vai sistēmu iezīmēm ir neatbilstošas. Visbiežāk tika minētas tādas iezīmes kā apgrūtināši liels laika vai resursu patēriņš dalības dēļ un mazs atbalsts no nozares puses. Gadījumos, kad sistēmas paredz liela apjoma empīrisku datu apkopošanu, tās var sākt līdzināties pētniecības projektiem un var būt ļoti resursietilpīgas, tāpēc vēlams piesardzīgi izmantot tādas metodes kā individuālas intervijas klātienē vai DDVA procesu revīzijas uz vietas.

Paredzēts, ka ziņojuma pielikums būs izmantojams kā praktisks ceļvedis privātpersonām un organizācijām, kas vēlas uzsākt DDVA salīdzinošās vērtēšanas sistēmas izveidi vai turpināt attīstīt jau esošu sistēmu. Tajā izklāstīti praktiski pasākumi, kā piesaistīt dalībniekus, izvirzīt mērķus, saglabāt attīstības virzību un nodrošināt ilgtspējību ilgtermiņā.

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra (EU-OSHA) palīdz veidot Eiropas darba vidi drošāku, veselībai nekaitīgāku un produktīvāku. Aģentūra veic pētījumus, izstrādā un izplata uzticamu, līdzsvarotu un objektīvu informāciju par darba drošību un veselības aizsardzību, kā arī organizē informatīvas Eiropas līmeņa kampaņas. Aģentūra, ko Eiropas Savienība izveidoja 1994. gadā un kas atrodas Spānijas pilsētā Bilbao, apvieno pārstāvjus no Eiropas Komisijas, dalībvalstu valdībām, darba devēju un darbinieku organizācijām, kā arī vadošos ekspertus no visām ES dalībvalstīm un arī ārpus tām.

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra

Santiago de Compostela 12, 5. stāvs

48003 Bilbao, Spānija

Tālr.: +34 944794360

Fakss: +34 944794383

E-pasts: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>



Publications Office